

1980 Նոյեմբ. - Դեկտ.

կիրևիզը այս պաշտօնին յարմար դաս-
ուած է: Ան ալ անհրաժեշտ հեօճեքը ստա-
նալու համար դատարան դիմած է: Ասոր
վրայ Արապօղլուի որդիներն ալ իրենց
հօրը կողմէ միւթէվէլիուսթիւնը փոխա-
նորդագրով Մահաւսի կիրևիզի փոխան-
ցած են:

Իսկ հեօճեքին բովանդակութեան մէջ
ալ կ'ըսուի թէ եկեղեցւոյ օրինաւոր միւ-
թէվէլիւն եղող Արապօղլու Մելիտնի որ-
դին Գրիգոր, Ս. Հրեշտակապետ եկեղեց-
ւոյ կրօնական և աշխարհական վարիչնե-
րուն ներկայութեան, այս պաշտօնը կա-
տարելու անկարող ըլլալը գրաւոր կեր-
պով յայտնելով, միւթէվէլիուսթիւնը
Մարտիրոսի սրդի կ'լրբեղի փոխանցած է:

Այս առթիւ նշենք թէ Արապօղլու
Գրիգոր 18 Ռէպիւլ Խիւր 1171ին (Փրկ-
չական 1758ին) դարձեալ միւթէվէլիւ ըլ-
լալով յիշուած է:

Վերջաւորութեան, Արապօղլու Մելի-
տնի Խալիֆայի մասին կ'ըսենք հաղորդել
երկու նոր տեղեկութիւններ, զորո մեր
նախորդ գրութեան մէջ չէինք յիշատա-
կած:

Ասոնցմէ առաջինը Սամաթիայ Սուրբ
Դէորդ եկեղեցւոյ 1722ի վերաշինութեան
միջոցին, Կոլոտ Պատրիարքի կողմէ ա-
ւելցուած Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ
շինութեան արտօնութիւնը Մելիտնի Խա-
լիֆայի կողմէ առնուած ըլլալն է, ըստ
Հաննա Վրդ. Ի(*):

Իսկ երկրորդը՝ Պալատու Ս. Հրեշ-
տակապետ եկեղեցւոյ 1729ի վերակառուց-
ման առին վարպետներուն վրայ աւական
հսկողութիւն կատարելը, շինութեան
ծախքերուն համար 160 զրուշ նուիրելը
և նոյն նպատակու 1000 զրուշ ալ փոխ
առած ըլլալն է(**):

Գ. ԲԱՄՊՈՒԲԵԱՆ

Ստանպուլ, 1980

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՊԱՏՐԻԱՐԷ ՊՈՒՐՍԱՅԻ

(1420? - 1501)

Մարտիրոս Պատրիարք Պուրսացի
ծնած է ԺԵ. Դարու առաջին քառորդին
վերջերը: Ծնողքը կը կոչուէին Սահիա-
նոս և Հռիփսիմէ: Իր կեանքի նախնական
չրջանին վերաբերեալ տեղեկութիւններ
չեն յայտնուած, բայց որոշ է թէ ան
ուսեալ և կարող անձ մըն էր:

Ձինքը իրրե կպիսկոպոս կը տեսնենք
1450ին, երբ սկսած է օրինակել մէկ Բա-
րսղիքի՝ Գր. Տաթևացիի, Թորդանայ
Վանքին մէջ, զոր ապա շարունակած է
ի Պուրսա (1460), և աւարտած է Երու-
սաղէմ, 1462ին. — Զեռ. Երեանի, Թ. 5223:

Երկրորդ գրքի մը — Մաշտոց Զեռ-
նադրութեան — ընդօրինակութիւնը կա-
տարած է Պուրսայի մէջ, 1457ին. —
Զեռ. Ս. Յ., Թիւ 2928:

Յաջորդ տարին, 1458ին, սկսած է
օրինակել և ծաղկել մագաղաթեայ չքեղ
Աւետարան մը, «ղարիպ» վիճակով, զոր
աւարտած է Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբ-
եանց Վանքին մէջ, 1464ին: Այդ թանկ-
արժէք Աւետարանը այժմ կը կրէ Ս. Յա-
կոբեանց Զեռագրատան 2567 (12) թիւը:

Այդ միջոցին Երուսաղէմի մէջ կը
ծաղկէ նաև Յայսմաուրք մը, ընդօրի-
նակուած 1463ին, Մարգարէ արեղայի
ձեռքով: Սոյն Յայսմաուրքը կը պահուի
այժմ Սրբոց Յակոբեանց Զեռագրատան
մէջ, 27 թիւին ներքև:

Մարտիրոս Եպիսկոպոս ո՛ր կը գրա-
նուէր իրրե «ղարիպ», չէ յիշուած, բայց
նկատելով որ ան 1463ին Երուսաղէմ կը
դառնար Եգիպտոսէն (Տես Սյուն, 1966,
էջ 538-539), կրնայ ենթադրուի որ Ա-
ւետարանի ընդօրինակութեան սկսած էր
Եգիպտոսի մէջ:

Մարտիրոս Եպիսկոպոս Պուրսացին
իր կեանքին վերջին տասնամեակին պաշ-
տօնավարած է իրրե Երուսաղէմի Հայոց
Պատրիարք (1491-1501), Վրթանէս արեւ-
ղայ, որ Երուսաղէմի մէջ Դանձարան մը
օրինակած է 1497ին, կը յիշէ զինքը այդ
թուականին իրրե Եպիսկոպոս Երուսաղէմի
(Տես Ա. Արք. Սիւրմէեան, Յուլիոյ Հա-
յերէն Զեռագրաց Հաւելի, 1935, էջ 151):

Իր պատրիարքութեան սկիզբը տեղի
կ'ունենայ Ամերիկայի գիւտը Քրիստափոր
Դոլոմպոսի կողմէ (1492):

Ն. ԱՐՔ.

(*) «Պատմութիւն Երուսաղէմի», Պուրս., 1734,
էջ 170-171:

(**) Մեղքոն - Ասատուր, «Երեմիայեան Պատ-
մութիւն Պալատու Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ», Պու-
րս., 1931, էջ 91: